

Blog september 2025

Regels, routines en rituelen tijdens de normingsfase

Tijdens de normingsfase - een van de fases van [groepsvorming](#) in de klas – staan gedragsregels, -afspraken en verwachtingen centraal. Het is belangrijk om tijdens deze fase actief regie te voeren op positieve gedragsnormen door gewenst gedrag aandacht te geven. En om regels, routines en rituelen te oefenen. Hoe je dat doet, lees je hieronder.

Groepsvormingsfasen tegelijkertijd laten verlopen

De bekendste indeling van groepsvorming in fasen komt van Tuckman. Hij deelt groepsvorming in het onderwijs als volgt in:

1. **Forming:** leerlingen maken kennis met elkaar. Dit kan aan het begin van het schooljaar zijn in de klas, maar ook met de komst van nieuwe leerlingen gedurende het schooljaar of bij de wissel van leerkracht.
2. **Storming:** de groep gaat op zoek naar wie welke rol gaat innemen in de hiërarchie. Dit is overigens niet eenmalig. De dynamiek kan gedurende het jaar wijzigen door veranderingen in de groepssamenstelling en soms kun je dan dus op een later moment weer opnieuw in deze fase belanden.
3. **Norming:** de waarden, normen, regels en routines die in de groep gelden worden duidelijk en staan vast. 'Zo doen wij dat hier in onze klas.' Lees ook mijn blog over [klassenmanagement](#) om dit goed vorm te geven.
4. **Performing:** de losse individuen vormen in deze fase een (hechte) groep. Er kan in rust gewerkt worden aan de leerdoelen.
5. **Adjourning:** de groep gaat tijdelijk (zomervakantie) of definitief (groep 8 - VO) uit elkaar en neemt afscheid.

De normingsfase (3), waar dit artikel over gaat, kan het best tegelijkertijd met de formingsfase (1) worden aangegaan. In de praktijk zet ik tijdens mijn coaching deze fasen tegelijkertijd in omdat ze elkaar alleen maar versterken. Zo ontwikkel je positieve omgangsvormen in de klas. De genoemde volgorde heeft zich over de jaren zo ontwikkeld in de literatuur, maar zijn niet zo strak van elkaar gescheiden als hierboven misschien lijkt.

Positieve normen vs risico op negatieve gedragsnormen

Laat je het groepsvormingsproces onbegeleid gebeuren? Geef je geen/onvoldoende aandacht aan afspraken, regels, routines en rituelen ontwikkelen in je klas? Dan loop je het risico op negatieve gedragsnormen. Probeer het dan nog maar eens goed te krijgen! Achteraf iets rechtbreien wat krom is, kost vele malen meer moeite, tijd, bloed, zweet en tranen dan het vanaf het begin goed aanpakken, nietwaar?

Het is uitermate belangrijk om dit proces samen met je leerlingen aan te pakken. Ik begrijp als geen ander dat je hier tegenop kunt zien, en dat dingen even snel zelf doen gemakkelijker lijkt. Maar ik kom regelmatig in groepen waar groepsafspraken hangen die vanuit een methode of bepaalde aanpak vastgesteld zijn. Hier hebben de leerlingen dan geen actieve inspraak of invloed op. Ze werden opgelegd. En werken niet.

Inspraak van je leerlingen is onmisbaar.

Iets wat je zelf bedacht hebt, waar je jouw mening en ideeën op hebt losgelaten en waar je zelf aan hebt bijgedragen, zorgen voor meer motivatie en verantwoordelijkheid om er ook iets mee te doen. Denk eens aan je eigen situatie: is dat bij jou ook niet het geval?

Die klassenafspraken samen opstellen en maken draagt dus bij aan het gevoel van autonomie, een van de 3 basisbehoeften van leerlingen naast relatie en competentie. En draagt actief bij aan een positieve groepsvorming.

Actiepunt: actieve regie met de T-kaart

Actieve regie vanuit jouw rol als leerkracht op de fase van de groepsvorming is dus belangrijk om de positieve normen te bewerkstelligen.

Helpend hierin is de **T-kaart**. Het is een ontzettend praktisch en goed werkend hulpmiddel voor het aanleren van gewenst gedrag en om focus te leggen op de gekozen afspraken.

Op een T-kaart worden de afspraken en gewenste gedragsverwachtingen positief geformuleerd in concreet waarneembaar gedrag. De T-kaart dankt zijn naam aan de T-vorm.

Boven de horizontale lijn van de T schrijf je de afspraak die je centraal wilt stellen. Aan de linkerkant van de verticale lijn van de T schrijf je 'wat zie ik' in concreet waarneembaar gedrag, als deze afspraak goed wordt uitgevoerd. En aan de rechterkant van de verticale lijn van de T schrijf je 'wat hoor ik' in concreet waarneembaar gedrag, als deze afspraak goed wordt uitgevoerd.

Dit helpt leerlingen zich een betere voorstelling te maken van de gewenste gedragingen die passen bij de groepsafspraken.

Verdere inzet van de T-kaart samen met je leerlingen

Maak zo'n T-kaart ook samen met de leerlingen. Praat erover. Beeld het eens uit in een drama lesje. Zorg dat ze zich er een goede voorstelling van kunnen maken door tussendoor ook steeds, als je gewenst gedrag ziet wat bij een afspraak hoort, dit te benoemen. Ook dit helpt kinderen steeds meer te begrijpen welk concreet en positief gedrag er gewenst is en hoort bij een afspraak.

De T-kaart kun je zichtbaar ophangen waardoor je er een aantal dagen echt de aandacht aan kunt blijven geven en regie op kunt voeren (leiding aan kunt geven).

Zit de afspraak er goed in? Dan blijf je herhalen maar kun je van een andere afspraak een T-kaart gaan maken met de groep en deze centraal stellen. Net zo lang tot je ze allemaal hebt gehad en er een rijtje van 4 of 5 T-kaarten met concreet en positief omschreven gedragsverwachtingen aan de muur hangt.

Actiepunt: maak een placemat

Vaak zie ik in een klas wel 20 afspraken hangen. Dat onthoudt geen hond. Het werkt veel beter om er 4 of 5 te kiezen, waarbij je de T-kaarten gebruikt om er actief regie op te voeren en kunt oefenen tot het helemaal goed gaat (en blijft gaan).

Gebruik eens de placematwerkvorm om leerlingen te laten nadenken over welke afspraken belangrijk zijn om de gewenste situatie in de groep te bereiken. Dit levert misschien wel 15 verschillende regels op. Dat zijn er dus te veel om goed regie op te kunnen voeren. Vervolgens gaan jullie kiezen waardoor je uitkomt op maximaal 5 afspraken.

Dit kun je doen door de leerlingen ieder 3 stickers te geven en de 3 afspraken te laten kiezen die ze het allerbelangrijkste vinden. De afspraken met de meeste stickers worden de groepsafspraken. De leerlingen kiezen er 4 (de 4 met de meeste stickers) en jij als leerkracht kiest de 5e als je er nog een mist die je wel belangrijk vindt om te noemen.

Kies om te beginnen de belangrijkste afspraak die nog het moeilijkst is voor de leerlingen. Merk je na een week nog weinig of onvoldoende vooruitgang, zet deze regel dan gerust nog een 2^e week centraal. Gaat het goed dan door naar de volgende. Ook de andere regels zijn nog steeds van toepassing en kun je waar nodig natuurlijk blijven herhalen.

Actiepunt: spiegelpraat

Met spiegelpraat herhaal of verwoord je wat een (jong) kind zegt of doet. Het helpt kinderen niet alleen taal te ontwikkelen, maar ook om zich begrepen te voelen.

Tegelijkertijd kun je hier een afspraak aan koppelen, wat helpt om het gewenste gedrag te tonen en te oefenen.

Als leerkracht moet je het goede voorbeeld geven, consequent handelen en realistische afspraken maken. Met spiegelpraat zul ook jij je acties en uitspraken terug horen en zien. Niet altijd gemakkelijk, maar wel belangrijk.

Goed klassenmanagement in de normingsfase

De normingsfase van het groepsvormingsproces is veelomvattend. Goed klassenmanagement is hierbij uitermate belangrijk. Klassenmanagement bestaat uit:

- afspraken en regels,
- routines,
- de vormgeving en keuze van didactische werkvormen,
- de organisatie van materialen, tijd, omgeving en ruimte,
- preventief en curatief omgaan met ongewenst gedrag en ordeverstoringen,
- de voorbereiding van lessen.

Over het goed laten verlopen van deze fase en al haar facetten schreef ik de blog [Klassenmanagement: de klas op rolletjes](#).

Hierin vind je trouwens ook de downloadlink naar mijn checklist Klassenmanagement.

Wist je dit al?

Als **Licentie Specialist Klasse(n)Kracht** begeleid en coach ik leerkrachten in het proces van de groepsvorming. Om van dynamische groepen een positieve groep te maken en ook daar te zorgen voor een krachtig en sociaal veilig leer- en leefklimaat.

Dat doe ik met behulp van de **RESPECT-aanpak van Klasse(n)Kracht**.

De RESPECT-aanpak is een gedegen methodiek om leerkrachten te versterken in de begeleiding van de groepsvorming. Deze aanpak zorgt elke keer weer voor het verkrijgen van een sociaal veilig groepsklimaat waardoor ook de leerkracht weer zelfverzekerd, energiek en met plezier voor de klas staat.

Denk je dat jij hier ook wel wat hulp bij kunt gebruiken?

Ik ga graag samen met jou aan de slag om samen te zorgen voor een veilig sociaal klimaat en een positieve groepsdynamiek. Zodat niet alleen de leerlingen zich veilig, geaccepteerd en fijn voelen, maar ook jij weer zelfverzekerd en met plezier voor de klas staat.

Neem gerust contact met me op voor een vrijblijvend kennismakingsgesprek.

info@twinkeling-coaching.nl

06 18729168